

סעיף א'

גמרא – "אמר רבה בר בר חנה: כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו מעלה עליו הכתוב כאילו **חרשו לכל העולם כולו וזרעו מלח**, שנאמר ואלה העולים מתל מלח תל חרשה. אמר רבה בר רב אדא אמר רב: כל הנושא אשה לשום ממון **הוין ליה בנים שאינם מהוגנים**, שנאמר: בה' בגדו כי בנים זרים ילדו... ואמר רבה בר רב אדא ואמרי לה אמר רבי סלא אמר רב המנונא: כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקב"ה רוצעו..." (קדושין ע).
גמרא – "אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רב: כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, כשהקב"ה משרה שכינתו מעיד על כל השבטים ואין מעיד עליו, שנאמר: שבטי י-ה עדות לישראל. אימתי הוי עדות לישראל? בזמן שהשבטים שבטי י-ה. אמר ר' חמא ברבי חנינא: כשהקב"ה משרה שכינתו, אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל..." (קדושין ע).
רש"י – אשה שאינה הוגנת הכונה שפסולה לו. **וכ"כ הרא"ש** שיש בה פסול קהל.

שו"ע – גמרא, שלא ישא אדם אשה שיש בה פסול (שפסולה לו כגון ממזרת או חללה לכהן).

המ"א

1. כגמרא, שכל הנושא אשה פסולה משום ממון, יהיו לו בנים שאינם מהוגנים, אבל אם אינה פסולה אלא שנושאה משום ממון, מותר.
  2. כנמוקי יוסף, שמי שרוצה לשאת אשה פסולה בני משפחתו יכולים למחות בו. ואם אינו רוצה להקשיב להם יעשו איזה דבר לסימן שלא יתערב זרעו בורעם.
  3. כארחות חיים בשם הראב"ד, שמי שפסקו לו ממון הרבה לשידוכין וחזרו בהם לא יעגן את כלתו משום כך.
  4. לא יריב אדם על נכסי אשתו, ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה, כי נראה כנושא אשה לשום ממון. אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טובה ואז יצליח.
- חלקת מחוקק** – ואע"פ שקודם כתב שמותר לשאת אשה לשום ממון אם אינה פסולה לו, זה אם נותנים לו ממון, אבל לעגן כלתו או להמתין מלשאת עד שימצא אשה שתתן לו ממון, זה אסור. ואם מתעכב מלשאת בגלל ממון זה גורם לו להוליד בנים זרים.

סעיפים ב'-ג'-ד'

גמרא – "אמימר שרא לרב הונא בר נתן למינסב איתתא מחווייתא (שאינה בגבול בבל האמור לענין יוחסין). א"ל רב אשי: מאי דעתך? דאמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי רבי מאיר (מה שאמרנו במשנה שעלו פסולים לא"י ולכן לא כל הארצות מיוחסות חוץ מבבל), אבל חכמים אומרים: **כל ארצות בחזקת כשרות הן עומדות**, והא בי רב כהנא לא מתני הכי (בשם שמואל, אלא שכל ארצות פסולות), ובי רב פפא לא מתני הכי, ובי רב זביד לא מתני הכי? אפילו הכי לא קבלה מינה משום דשמיע ליה מרב זביד מנהרדעא". (קדושין עב:).

משנה – "[כהן] הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות שהן שמונה... [כהן הנושא] לוי וישראלית מוסיפים עליהן עוד אחת". (קדושין עו).
גמרא – "...אמר רב יהודה אמר רב: זו (המשנה שצריך לבדוק בארבע אמהות) **דברי רבי מאיר, אבל חכמים אומרים: כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות**".

גמרא – "תנו רבנן: אני כהן וחברי כהן, נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה". (כתובות כד.).

רש"י, רמב"ה – אע"ג שאמימר התיר ע"פ חכמים שכל הארצות בחזקת כשרות עומדות, **הלכה כרב אשי שהחמיר כי הוא בתראה וחולק עליו**. וכ"כ רש"י לגבי "אני כהן וחברי כהן" (כתובות כד.). שנאמן להאכילו בתרומה ולא להשיאו אשה כי להעלות ליוחסין צריך בדיקה שמא הוא ממזר או נתין.
ומה שאמרה הגמרא שכל הארצות בחזקת כשרות וכל המשפחות בחזקת כשרות זה רק אלו שיש להן חזקת כשרות ושלא קראו עליה ערער מעולם, אבל משפחות שאין להן חזקת כשרות כגון שאין משפחתן ידועה כי באו מארץ רחוקה צריך ראייה ליוחסין ואין עד אחד נאמן בזה.
ומה שאמרה הגמרא לא הוזהרו כשרות להינשא לפסולים, זה רק פסולי כהונה כגון חלל, אבל פסולי קהל כגון עבד או ממזר, בודקים א"כ יש למשפחה חזקת כשרות.

ה"ת, רמב"ם, הרא"ש, ה"ן – חלקו על רש"י ורמ"ה ופסקו כאמימר (עב:). וכרב (עו:). שיחוס שאין בו צד כהונה לא צריך בדיקה כלל, כי כל המשפחות בחזקת כשרות. ואפילו אין עדים על יהדותו נאמן לומר "ישראל אני".

ומה שהגמרא אמרה לגבי "אני כהן וחברי כהן" שאינו נאמן להשיאו אשה, הכונה שלא נאמן להחשיב את בניו כבודקים לגבי עבודה במזבח ועליה לדוכן ולסנהדרין.

בבאור שיטה זו נחלקו הב"י והב"ח:

לדעת הבית יוסף, ר"ת מצריך בדיקה לכל עניין של כהונה: שימוש ע"ג המזבח, נישואין לכהן או בת כהן מחשש חלל וכן לאכול בתרומה, וכן דעת הרמב"ם.

לדעת הב"ח, בין ר"ת ובין הרמב"ם לא מצריכים בדיקה לכל ענין של כהונה אלא רק לענין שימוש ע"ג המזבח ותרומה דאורייתא שחייבים עליה מיתה. אבל לענין יוחסין א"צ בדיקה ויכול להשיאו אשה.

[הכהנים של היום הם בחזקת כהנים לענין אכילה בקדשי הגבול בתרומה דרבנן כגון חלה ותרומה בזמן הזה, אבל תרומה של תורה לא אוכלים אלא כהנים המיוחסים בדי' אמהות שמשמשים ע"י המזבח ויש שני עדים שהוא כהן בן כהן]

טו"ר – כתב שאין צריך בדיקה לא ליחסין ולא ליחוסיה כהונה ע"פ פשט הגמרא שלחכמים כל המשפחות בחזקת כשרות, אא"כ קרא עליה ערער. מיהו כתב שאפשר שהלכה כסתם משנה וכדעת רבי מאיר שצריך בדיקה לכהונה באשה.
לגבי פשט דברי הטור כתב הבית יוסף, שאין הכרע כי אולי דברי הגמרא שצריך קריאת ערער זה רק לענין ממזרות, כי ישראל מכירים ממזרים שביניהם, ואם לא קרא ערער משמע שאין חשש ממזרות, אבל לגבי כהונה וחשש חללות צריך בדיקה.
לגבי הכרעת הטור שמא הלכה כסתם משנה תמה הבית יוסף, הרי רב יהודה בשם רב בא לומר שמכיון המשנה היא דברי רבי מאיר וחכמים חולקים, משמע שאין הלכה כסתם משנה, ולכן הרי"ף והרא"ש השמיטו אותה. [ואולי הם סוברים שאם קרא עליה ערער מספיקה בדיקה כלשהי ולא ד' אמהות, ואכמ"ל]

שו"ע – פסק שכל המשפחות בחזקת כשרות ומותר לישא מהם לכתחילה ולא צריך בדיקה קודם.

נחלקו האחרונים כמי פסק השו"ע:

בית שמואל (ס' ג') – בתחילת סימן ג' השו"ע הכריע שאם המשפחה לא ידועה לנו חוששים שמא יש בו ממזר, וזה כמו פסק רש"י ורמ"ה שרק כאשר יחדועה המשפחה ככשרה אז מחזיקים אותה ככשרה. **ולכן יש להחמיר בסתם משפחה לבדוק.**
חלקת מחוקק (ס' ג') **פת"ש בשם שער המשפט, אבני מילואים, חזו"א, יביע אומר** – השו"ע פסק לפי ר"ת והרמב"ם שלענין פסולי קהל כל המשפחות בחזקת כשרות (ולא כבית שמואל), אבל לענין פסולי כהונה כל שאין לו חזקת משפחה חוששים לו.
באר היטב – ע"פ תקנת ליטא, מי שבא מארץ אחרת צריך ראייה שהוא ישראל. לפי תקנה זו מבררים יהדות עולים הרוצים להינשא אע"פ שמעיקר הדין הלכה כר"ת והרמב"ם.

מקרים בהם אין חזקת כשרות לענין יוחסין אף לדעת הרמב"ם והטור

אנשים המתגרים זה בזה

גמרא – "אמר רב יהודה אמר רב: אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה שמא שמץ פסול יש באחד מהם ואין מניחים אותו להידבק אחד בחברו. אמר רבי יהושע בן לוי: אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו, שמא שמץ פסול יש באחת מהן ואין מניחים אותה להידבק בחברתה". (קדושין עא:).
הש"י – מהשמים לא מניחים שידבקו אחד בשני ולכן הטילו מריבה ביניהם.

אדם המרבה מריבה והוא עז פנים

גמרא – "אמר רב יהודה אמר שמואל: ארבע מאות עבדים ואמרי לה ארבעת אלפים עבדים היו לו לפשחור בן אימר (שהיה בימי ירמיהו) וכולן נטמעו בכהונה (נשאו בנות כהנים), וכל כהן שיש בו עזות פנים אינו אלא מהם... ופליגא דרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: אם ראית כהן בעזות מצח, אל תהרהר אחריו, שנאמר: ועמד כמריבי כהן". (קדושין ע:).
המב"ם – גם רבי אלעזר מודה שכל זה בכהן שאע"פ שיש בו עזות מצח אין מהרהרים אחריו, אבל מי שאינו כהן ויש בו עזות מצח מהרהרים אחריו ואין לו חזקת כשרות.

הפוסל אחרים

גמרא – "...ותני: כל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחה לעולם. ואמר שמואל: במומו פוסל...". (שם)
המב"ם – כלומר, אם אומר על אחר שהוא ממזר חוששים לו שמא הוא ממזר, וכן אם אומר שאחר הוא עבד, חוששים שמא עבד הוא, שכל הפוסל במומו פוסל.

מי שיש בו עזות פנים ואכזריות

גמרא – "אמר רב חנא בר אדא: נתינים דוד גזר עליהם, שנאמר ויקרא דוד למלך ויאמר אליהם, והגבעונים לא מבני ישראל המה כי אם מיתר האמרי... מיפייס ולא פייסניהו (לגבעונים), אמר שלושה סימנים יש באומה זו: הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים... כל שיש בו שלושה סימנים הללו ראוי להידבק באומה זו (והגבעונים לא רחמנים ולכן דוד גזר עליהם)". (יבמות עח: עט).
המב"ם – לכן מי שיש בו עזות פנים, אכזריות, שנאת הבריות ואינו גומל חסד, חוששים לו שמא גבעוני הוא.

הלכה

שו"ע

1. כרב וכריב"ל, שאם יש שתי משפחות שמתגרות זו בזו תמיד או שני בני אדם שמתגרים זה בזה או משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד או איש שהוא עז פנים ביותר ורב עם כולם חוששים להם וראוי להתרחק מהם (כרבי אלעזר) כי אלו סימני פסלות.
הדין בכהן עז פנים: ג'ית. יוסף. – בכהן אין חשש זה ואפילו אם הוא עז פנים אין מהרהרים אחריו. **ז'נישה** – במקרה זה חוששים אפילו בכהן.
2. כשמואל וכרמב"ם, שכל הפוסל אחרים (שיש בהם ממזרות או עבדות) במומו פוסל, שמא ממזר הוא או עבד הוא.
3. כגמרא וכרמב"ם ע"פ הסיפור עם הגבעונים, שמי שיש בו עזות פנים ואכזריות ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד חוששים לו שמא גבעוני הוא.
ג'ית. שמואל – בגבעונים לא היה שום סימן, לא רחמנים, לא ביישנים ולא גומלי חסדים, **אבל אם יש סימן אחד אין חשש.**

משפחה שקרא עליה ערער

משנה – "ככהן הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות שהן שמונה... [כהן הנושא] לוי וישראלית מוסיפים עליהן עוד אחת". (קדושין עו.)
גמרא – "מאי שנא בנשי בדקינן ומאי שנא בגברי דלא בדקינן (בודקים באמה של האשה ולא באביה)? נשי דכי מינצו בהדי הדדי בעריות הוא דמינצו (מדברות על זנות ולא על יחוס) ואם איתא דאיכא מילתא לא אית ליה קלא. גברי, דכי מינצו בהדי הדדי, ביוחסין הוא דמינצו, אם איתא דאיכא מילתא אית לה קלא.

ואיחיה נמי תבדוק ביה בדידיה (בבעל בשמונה אמהות)? מסייע ליה לרב, דאמר רב יהודה אמר רב: **לא הוזהרו כשרות להינשא לפסולים** (כהנת יכולה להינשא לפסול כגון חלל או גר, וכיון שהתורה לא הקפידה על יחוסם, חכמים לא הצריכו בדיקה אפילו מחמת ממזרות אלא אם קרא ערער)...
אמר רב יהודה אמר רב: זו (המשנה שצריך לבדוק בארבע אמהות) דברי רבי מאיר, אבל חכמים אומרים: כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות. איני, והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב: משנתינו כשקורא עליה ערער (וא"כ גם חכמים צריכים להודות בזה)? מאן דמתני הא (משמו של רב) לא מתני הא (שמדובר כשקרא עליה ערער).

איכא דאמרי: אמר רב יהודה אמר רב: זו דברי רבי מאיר, אבל חכמים אומרים: כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות. אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: אם קורא עליו ערער צריך לבדוק אחריה". (שם. -:)

מהו ערער?

רש"י – הוציאו שני עדים שמץ פסול ביציאת קול בלבד.

רמב"ם – מעידים שני עדים עדות גמורה בבית דין שהתערב במשפחה הזו ממזר או חלל או שיש בהם צד עבדות.

כמה האמהות יש לבדוק בכהנת, לוי וישראלית ע"פ המשנה?

רש"י. רמב"ם – המשנה עוסקת בין ברישא וביןבסיפא בפסולי קהל. לכן אם האשה היא בת כהן צריך לבדוק אחריה ח' אמהות כי בכהנים פחות שכיח הפסול. ואם האשה לוי או ישראלית בודק יותר. וכל זה בפסולי קהל, אבל בפסולי כהונה כגון חלל רק כהן בודק.

ר"ן. רמב"ן. ר"ז. ר"ה – הרישא של המשנה עוסקת בפסול כהונה והסיפא בפסולי קהל. לכן, בדיקת פסולי קהל צריכה להיות ביותר מח' אמהות בין כשהאשה כהנת ובין כשלויה או ישראלית, כי החמירו יותר בזה. בדיקת פסולי כהונה כשהאשה כהנת תהיה רק בח' אמהות.

ההלכה באיש שבא להינשא לאשה ממשפחה שקרא עליה ערער

ש"ע – כמשנה וכרב חמא בר גוריא, שמשפחה שקרא עליה ערער, כלומר **שהעידו שנים שהתערב בהם ממזר או חלל או עבד** (כרמב"ם, אבל רש"י חולק שאפילו בקול פסול), ה"ז ספק.

לכן, אם המשפחה שקרא עליה ערער היא משפחת כהנים, מי שבא לשאת מהם אשה צריך לבדוק אחריה ד' אמהות שהם ח'. ואם משפחה זו שבודק עליה היא של לויים וישראלים מוסיף עוד אחת.

חלקת מחוקק – הביא את מחלוקת הראשונים לגבי מספר האמהות בהם בודקים בכל מקרה ולא הכריע.

ההלכה באשה שבאה להינשא לאיש ממשפחה שקרא עליה ערער

ש"ע – כדעת רב בגמרא וכרמב"ם, שכל אשה שבאה להינשא לא צריכה לבדוק אחר הבעל כי לא הוזהרו כשרות מלהינשא לפסולים.

חלקת מחוקק – כי מאחר שלא החמירה עליהן התורה בפסולי כהונה, גם חכמים לא החמירו עליהן לבדוק בדיקת דורות של אמהות, אבל סתם בדיקה כן צריכה לעשות, כי יש עדי ערער וספק דאורייתא לחומרא, שמא נתערב בו פסול ממזר.

ג'ית. שמואל – **כל זה לשיטת רש"י ורמב"ם** שהמשנה עוסקת כולה בפסולי קהל, **אבל לר"ן, רמב"ן ור"ז** שראינו לעיל שבפסולי קהל צריך לבדוק בין בכהנת, לוי או ישראלית, **א"כ גם האשה צריכה לבדוק אצל בעלה**, ורק פסולי כהונה הוא צריך לבדוק בח' אמהות בלבד ולא היא. ופסק להלכה שיש להחמיר בזה כדעת ר"ן ורמב"ן.

הב"ש הקשה לשיטת הרמב"ם שאינה צריכה בדיקה, מילא לשיטת רש"י שהערער הוא רק קול אז מובן למה לא החמירו על האשה ג"כ לבדוק, אבל לרמב"ם שיש שני עדים שהעידו עדות גמורה, מדוע לא תבדוק, הלא גם היא מוזהרת לא להינשא לממזר?
הבית שמואל תרץ, שמכיון שמהתורה לא צריכה לבדוק חשש חלל לא החמירו עליה לבדוק משום ספק ממזר.

מי שקורים עליו שהוא ממזר או נתין ושותק

גמרא – "ת"ר: איזוהי אלמנת עיסה? כל שאין בה לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים. אמר רבי מאיר: שמעתי כל שאין בה אחד מכל אלו משיאים אותה לכהונה. ר"ש בן אלעזר אומר משום רבי מאיר וכן היה ר"ש בן מנסיא אומר כדבריו: איזוהי אלמנת עיסה, כל שנשמע בה ספק חלל, מכירים ישראל ממזרים שביניהם ואין מכירים חללים שביניהם...

א"ר יוחנן: ממזר צווח וחלל שותק איכא ביניהם, ת"ק סבר כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול (כי זו הודאה)... סבר אם קוראים לו חלל ושותק הרי הוא חלל אבל ממזר ושותק אינו ממזר (כי לא חושש למחות על דבר שכולם יודעים שאינו נכון)... (כתובות יד. -):

המב"ם – הלכה כת"ק כי שתיקה כהודאה דמי, ונחשב הדבר כמשפחה שקרא עליה ערער וצריך בדיקת דורות.

האב"ז – כל זה בדורות ראשונים שהיו ב"ד נזקקים כשאדם היה מחרף את חברו, אבל עכשיו השותק על המריבה הרי הוא משובח אא"כ קוראים לו כך שלא בשעת מריבה.

ה"י (ע"פ הגרסא המתוקנת בבית יוסף) המב"ן והשב"א – כל אלו נאמרו לא בשתיקה על טענת פסול אלא בספק פסול שנשמע במשפחה או פסול ממש שנשמע במשפחה ויש ספק על האדם האם הוא כשר או פסול ואחרים קוראים אותו ממזר או נתין והוא שותק ואז יש הוכחה שהוא הפסול, אבל משפחה שהיא בחזקת כשרה, השותק מיוחס יותר מזה שלא שותק.

ה"י ר"ן – מדובר בשותק על פסול אחד וצווח על פסול אחר, שלת"ק שתיקה פוסלת רק אם קראו אותו גם בפסול אחר ועל זה הוא צווח, ומזה שצווח על זה ולא על הפסול הראשון משמע שהוא פסול. וזה שייך אפילו במשפחה שהיא בחזקת כשרה.

שו"ע

1. כברייאתא וכת"ק וכרמב"ם, שכל שקוראים לו ממזר או חלל או עבד ושותק, חוששים לו ולמשפחתו ונושאים מהם רק אחר שיבדוק בדיקת דורות.
המ"א – הביא כי"א את דעת הרמב"ן והשב"א שכל זה שייך בספק פסול שכבר נכנס למשפחה או פסול ממש שנשמע במשפחה (ע"פ קול שיצא), אבל סתם אדם שקוראים לו כך ושותק אין בכך כלום.
[לבי"ח אפילו אם יש חשש שהתערב במשפחה הפסול, אולם לח"ק ולב"ש מדובר שיש עדים ממש שהתערב פסול במשפחה]
והביא עוד את דעת הראב"ד שכל זה בדורות הראשונים שבי"ד הענישו את מי שחרף את חברו, אבל עכשיו השותק על המריבה הרי זה משובח, אא"כ קוראים לו כך שלא בשעת המריבה.
והביא גם את דעת הר"ן, ששתיקה כהודאה שייכת רק כאשר שותק על פסול אחד וצווח על פסול אחר, אבל אם תמיד שותק לא הוי כהודאה.
חלקת מחוקק – אם העידו שיש רעותא במשפחה הוא לבדו צריך בדיקה והאחרים במשפחתו פטורים כל זמן שהוא לא נבדק.
פרי"ש, **בית שמואל** – החשש במשפחה עודנו עומד אפילו הוא שותק.
2. כמהר"ם מפדוואה, שכל זה מדבר בפסול הנוגע בעצמו, אבל אם רוצים לפסול את זרעו בפניו ושותק, אין בכך הודאה, אבל לחוש חוששים.
חלקת מחוקק – כל זה בדיעבד, אבל לכתחילה איפה שיש את כל הרעותות כגון שיש קול במשפחה ובדורות הראשונים שהיו ב"ד נזקקים על זה וצווח על פסול אחד ושותק על פסול זרעו, פשוט שיש לחוש לכתחילה שלא להתחתן עם זרעו.
3. השומע חרפתו בשאר דברים ושותק, סימן שהוא מיוחס.

סעיף ה'

גמרא – "אמר רבי חמא בר חנינא: כשהקב"ה מטהר שבטים (מייחסם) שבטו של לוי מטהר תחילה, שנאמר: וישב מצרף ומטהר כסף וטיהר את בני לוי וזיקק אותם כזהב וככסף והיו לה' מגישי מנחה בצדקה. אמר רבי יהושע בן לוי: כסף מטהר ממזרים, שנאמר וישב מצרף ומטהר כסף. מאי מגישי מנחה בצדקה? א"ר יצחק: צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שמשפחה שנטמעה, נטמעה.

א"ר יוחנן: היכלא בידינו (שבועה בהיכלו של מקום) היא, אבל מה אעשה שהרי גדולי הדור נטמעו בה. סבר לה רבי יצחק, דאמר רבי יצחק משפחה שנטמעה, נטמעה. אמר אביי: אף אנן נמי תנינא: משפחת בית הצריפה היתה בעבר הירדן וריחקה בן ציון (אדם חשוב ואיש זרוע והכריז שהם פסולים) בזרוע. עוד אחרת היתה וקרבה בן ציון בזרוע, כגון אלו אליהו בא לטהר ולטמא לרחק ולקרב (שאומר זה מבני בניו של זה). כגון אלו דידיעין (שמחזיקים אותם שפסולים נטמעו בהם), אבל משפחה שנטמעה, נטמעה". (קדושין ע. -עא.)

גמרא – "ת"ר: ממזרים ונתינים טהורים לעתיד לבוא דברי רבי יוסי. רבי מאיר אומר: אין טהורים. אמר לו רבי יוסי: והלא כבר נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם! אמר לו רבי מאיר: כשהוא אומר מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם, ולא מן הממזרות. אמר לו רבי יוסי: כשהוא אומר אטהר אתכם אף מן הממזרות... אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי. אמר רבי יוסף: אי לאו דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי, הוה אתי אליהו מפיך מינן צוורני צוורני קולרין". (שם עב.)

המב"ן – מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי עוסקת בפסולים ידועים האם יטהרו לעתיד לבוא, אבל פסולים שנשמעו (מכל הסוגים) ואינם ידועים כולם מודים שהם טהורים ולא מעידים עליהם כי לא יגלו אותם.

לכן מה שאליהו מטהר לעתיד לבוא זה פסולי עבדות וחללות, עבדים כי אינם מכלל ישראל וחללים לשבט לוי, אבל ממזרים ונתינים לא, כי נפסק כרבי יוסי שהם טהורים לעתיד לבוא. א"כ, אותם שנטמעו כבר טהורים כבר עכשיו ואסור להעיד עליהם אפילו מי שידוע שיש בהם פסול כי טהורים מהתורה, ואלו שידועים ממש כממזרים יטהרו לעתיד לבוא. **והלכה כרבי יוסי.**

ה"ג – הקשה על הרמב"ן שפרש את מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי בממזרים ידועים, כי לפי זה מה רוצה רב יוסף לומר, הרי אליהו דיבר רק בפסולי עבדות וחללות! ועוד, ברור שרבי יהושע בן לוי שאמר שכסף מטהר ממזרים מדבר בממזרים מטומעים, שאותם אליהו לא יגלה וזה לכאורה לא כרבי יוסי שמדבר אף בממזרים ידועים!

לכן הסביר הר"ן שמחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי עוסקת בממזרים שנטמעו במשפחה שרבי יוסי סובר שיטהרו לעתיד לבוא כי אליהו לא יגלה אותם ורבי מאיר חולק וסובר שאליהו יגלה את הפסולים, וכמו שאליהו לא יגלה את המשפחות שנטמעו בהם פסולים **אף לנו אין רשות לגלות אותן. וכ"פ הר"ר יהונתן והרא"ש והטור ופסקו הלכה כרבי יוסי.**

המב"ם, הגרעת הר"ן להלכה, אור זרוע – פסקו הלכה כדעת רבי מאיר, כי כמותו סוברים רבי יהושע בן לוי, רבי יוחנן ואב"י, שממזרים ידועים לא יטהרו לעולם, ומשפחה שנטמעה נטמעה ואליהו לא עתיד לגלותם ואף הידועים בזה אסור להם לגלות. וזה נלמד מהספור של משפחת בית צרפה, שמשפחה שנטמעה ומישהו יודע שיש שם פסול, אינו רשאי לגלותו כי היא כבר נטמעה, ויניחה בחזקת כשרות ולעתיד לבוא תהיה כשרה. אולם ראוי לגלות לצנועים שלא ידבקו בהם (אע"פ שאם לא היו ידועים לא היה איסור כלל) כי הקב"ה משרה שכינתו רק על משפחות מיוחסות, ולכן יש להתרחק ממשפחות שאינן ידועות.

ש"א

1. פסק כגמרא שמשפחה ש[ידוע] שהתערב בה ספק חלל, כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה המשפחה והתאלמנה, אסורה לכהן לכתחילה, ואם נשאת לא תצא, כי יש ספק ספיקא שמא זו אלמנת אותו ספק חלל, וגם אם כן שמא אינו חלל.
המ"א – י"א שדוקא אלמנה לא תצא, אבל בתה אפילו נשאת תצא. ויש מקלים שאין חילוק בין האלמנה לבתה.
2. ואם התערב בה חלל ודאי, כל אשה מהם אסורה עד שיבדוק, ואם נשאת תצא. וה"ה אם התערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי, כי יש להתרחק ממשפחות שאינן ידועות.

המ"א

1. כפסק הר"ן, שכל זה למי שידוע בדבר, אבל משפחה שנתערב בה פסול ואינו ידוע לרבים, כיון שנטמעה נטמעה, והידוע פסולה אינו רשאי לגלותה, כי הכל המשפחות שנטמעו בישראל כשרות לעת"ל כי אליהו לא יגלה הפסולים. מ"מ כשר הדבר לגלות לצנועים שלא יתערבו בהם.
חלקת מחוקק – אם אסור לגלות, שני עדים שקראו ערער על משפחה (כפי שבארנו בסעיף הקודם) עשו שלא כדין כי פרסמו זאת לכולם.
איזו ידיעה אסור לגלות?
חלקת מחוקק – הר"ן דיבר רק כשהתערב במשפחה ספק פסול, שלא התבררה פסלותו, שאותו אסור לפרסם אלא לצנועים, אבל שני עדים שידועים שהתערבו בצורה ודאית פסולים במשפחה זו חייבים להעיד כדי שלא יהיו הבנים ספק ממזרים, ואפילו אם נשאת תצא כפסק השו"ע.
בית שמואל – אפילו אם ב' עדים ידועים **בודאות** שהתערב פסול במשפחה, אין להם לגלות זאת.
אגרות משה – אבל אם עדים ידועים בודאות מיהו הפסול שהתערב במשפחה צריכים להגיד, אך אם ידועים רק על המשפחה שהתערב בה, הדין כנ"ל.
2. ודוקא משפחה שנטמעה והתערבה, אבל כל זמן שלא התערבה מגלים הפסולים ומכריזים עליהם כדי שיפרשו מהם ויזהרו.

ההלכה בנתין שנטמא ואינו ידוע

בית שמואל – כל הנ"ל זה דוקא בממזרים ונתינים שלא ראויים לבוא בקהל ואם נטמעו ולא ידוע ברבים יוכשרו, אבל חלל שיש לו תקנה להינשא בישראלית מותר לפרסם. ואליהו לעת"ל יגלה אותם. וראיה שהגמרא דיברה דוקא בממזר ונתין ולא בחלל. משמע שהוא כן יתגלה לרבי יוסי לעת"ל.
כל הנ"ל לפי פרוש הר"ן, אבל לפרוש הרמב"ן שלרבי יוסי אליהו לא יגלה פסולים הידועים, אז כל הפסולים שלא ידועים כולל חלל אליהו לא יגלה ולכן אסור לגלות.

סעיף ו'

גמרא – ת"ר: לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם. לא מצא בת תלמיד חכם, ישא בת גדולי הדור (אנשי מעשה וצדיקים). לא מצא בת גדולי הדור ישא בת ראשי כנסיות. לא מצא בת ראשי כנסיות ישא בת גבאי צדקה. לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות. ולא ישא בת עמי הארץ מפני שהן שקץ ונשותיהן שרץ (שלא זהירות במצוות), ועל בנותיהם הוא אומר ארור שוכב עם כל בהמה...
אמר רבי אלעזר: עם הארץ מותר לנוחרו ביום הכפורים שחל להיות בשבת. אמרו לו תלמידיו: רבי, אמור לשוחטו! אמר להם: זה טעון ברכה וזה אינו טעון ברכה...
תניא: היה רבי מאיר אומר: כל המשיא בתו לעם הארץ, כאילו כופתה ומניחה לפני ארי. מה ארי דורס ואוכל ואין לו בושת פנים, אף עם הארץ מכה ובוועל ואין לו בושת פנים". (פסחים מט:)

תוספות – מה שכתוב שמותר להרוג עם הארץ אפילו ביוה"כ שחל בשבת מדובר במכיר וכופר להכעיס ואז הריגתו היא כמו פקוח נפש כי הוא לסטים חשוד על הדמים.

טו – למד מדברי תוספות שה"ה גם לגבי ההלכה שלא ישא בת עם הארץ שהן שקץ ונשותיהם שרץ, שמדובר במכיר וכופר להכעיס.

גית יוסף – חלק על הטור, ומדובר בעם הארץ שעובר אפילו לתאבון או שאינו בקי בדקדוקי מצות שלא ישא אתו כי הן שקץ ונשותיהן שרץ. **וכך משמע מרש"י** שפרש שנשותיהן אינן זהירות במצוות. **וכ"כ גם הרא"ש**.

הט"ז תרץ את תמיהת הבית יוסף, שהטור בא להוציא עם הארץ ששונא ת"ח, ואף אם יגידו לו לא ישמע להם אלא ילעיג עליהם ובוזא אין לו תקנה. אבל ודאי שגם הטור מודה שה"ה בעובר לתאבון.

שנ"ע – כגמרא שלעולם ישתדל אדם לשאת בת ת"ח וישיא בתו לת"ח. לא מצא, ישא בת גדולי הדור. לא מצא, ישא בת ראשי כנסיות. לא מצא, ישא בת גבאי צדקה. לא מצא, ישא בת מלמדי תינוקות ולא ישא בת עם הארץ.

המ"א

- ועל בנותיהם הוא אומר "ארור שוכב עם בהמה".
  - ט"ז** – אם היא מבינה את חשיבות התורה ותאפשר לו ללמוד מותר לשאת אותה.
  - כבית יוסף שכתב שכך משמע מרש"י ורא"ש (ולא כטור), שכל זה בעם הארץ שאינו מדקדק במצוות. **והסביר הט"ז**, שאין מדובר שידועים את עיקר המצוות ולא את הדקדוקים, אלא שלא יודעים את עיקר ענייני נידה וכיון שהבעל ע"ה ואינו יכול ללמדה, הוא נקרא שורץ ומוליד.
  - מצוה לאדם לשאת בת אחותו, וי"א (רמב"ם) אף בת אחיו.
- למה מצוה? מגיד משנה** – אהבת קרובים טבעית ומרבה שלום בביתו. **הש"י** – דוקא בת אחותו שמתוך געגועים לאחותו יאהב את אשתו.

סעיף ז'

גמרא – "אמר רבא: השתא דאמרת אחיות מחזקות, לא ישא אדם אשה לא ממשפחת נכפין (חולים) ולא ממשפחת מצורעים. והוא דאתחזק תלתא זימני". (יבמות סד.)

המב"ם, שו"ע – פסקו את הגמרא והוא שהחזק שלוש פעמים לכך.

חלקת מחוקק, ע"פ הנמוק"י – אפילו לרבי שסובר שחזקה היא בשתי פעמים, מודה שאין לחוש במשפחה פחות משלוש פעמים.

פת"ש בשם הרשב"א – כל חזקה שאיננה בגוף אחד היא חידוש וצריך ג' פעמים. לכן אם יש במשפחה שתי אחיות מצורעות או נכפות ג"כ אין זו חזקה.

פת"ש בשם יש"ש ויד אהרן – חלקו על זה, ודוקא במשפחה צריך ג' פעמים, אבל אחיות מספיק שתי פעמים.

סעיף ח'

גמרא – "תניא רבי שמעון אומר: כל סעודה שאינה של מצוה אין תלמיד חכם רשאי ליהנות ממנה. כגון מאי? א"ר יוחנן: כגון בת כהן לישראל (כי היא צריכה להינשא לכהנים) ובת תלמיד חכם לעם הארץ, דאמר רבי יוחנן: בת כהן לישראל אין זיווגן עולה יפה. מאי היא? אמר רב חסדא: או אלמנה או גרושה או זרע אין לה. תנא: קוברה או קוברתו.

איני, והא אמר רבי יוחנן: הרוצה שיתעשר ידבק בזרעו של אהרן, כ"ש שתורה וכהונה מעשרתן! לא קשיא: הא בתלמיד חכם, הא בעם הארץ". (פסחים מט.)

שו"ע – כרבי יוחנן, שע"ה לא ישא כהנת, ואם נשא אין זיווגם עולה יפה או שתמות היא או שימות הוא שתקלה תבוא ביניהם, אבל ת"ח שנושא כהנת וזה נאה ומשובח, שתורה וכהונה במקום אחד.

פת"ש בשם חונת יאיר – כיום אין לנו עם הארץ כזה שדיברו בו חכמים כאן.

סעיף ט'

גמרא – "...מביעי ליה לכדתניא: וקראו לו שלוחם ודברו אליו, מלמד שמשאיים לו עצה ההוגנת לו, שאם הוא ילד והיא זקנה, הוא זקן והיא ילדה, אומרים לו: מה לך אצל זקנה, מה לך אצל ילדה, כלך אצל שכמותך ואל תכניס קטטה לתוך ביתך". (יבמות קא.)

גמרא – "...כדתניא: אל תחלל את בתך להזנותה, רבי אליעזר אומר: זה המשיא בתו לזקן...". (סנהדרין עו.)

המב"ם, שו"ע – פסקו כברייתא שלא ישא בחור זקנה ולא זקן ילדה, כי זה גורם לזנות.

חלקת מחוקק, בשם ספר חסידים – אין איסור בדבר אם הילדה מתרצה להינשא לזקן, ואף יכולים לצאת מהם ת"ח.

סעיף י'

גמרא – "תנא רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא ישא אדם אשתו ודעתו לגרשה, שנאמר: אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך". (יבמות לו.)

המב"ם – אבל אם הודיע קודם שהוא נושא לימים ידועים, מותר.

שו"ע – כגמרא וכרמב"ם.

הבית יוסף הקשה מדוע הובא דין זה בשם הרמב"ם, הרי בגמרא כתוב מפורש שרב אמר "מאן הויה ליומא", כלומר ניתן להינשא לזמן מסוים אם מודיעים!

הדרישה תרץ, שרב לא היה רוצה לגרשה אלא להתעכב עמה יום ואח"כ היה חוזר לפרקים.

הט"ז תרץ, שע"פ התרוץ השני בגמרא ש"יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו", המסביר למה לא צריכה להמתין ז' נקיים, לא מדובר שממש נושא אותה לזמן ידוע. לכן בא הרמב"ם ומחדש יותר, שאם הוא מודע שנושא לימים, מותר.

סעיף יא'

גמרא – "דתניא.... יתר על כן אמר רבי אליעזר בן יעקב: לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת, שמא יזדווגו זה לזה ונמצא אח נושא את אחותו. איני, והא רב כי אקלע לדרדשיר מכריז ואמר: מאן הויה ליומא, ורב נחמן כי אקלע לשנכציב מכריז ואמר: מאן הויה ליומא? שאני רבנן דפקיע שמייהו. והאמר רבא: תבעוה להינשא ונתפייסה, צריכה לישב שבעה נקיים? רבנן שלוחייהו הוו משדרי ומודעי להו. ואיבעית אימא לרבנן יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו". (יבמות לז:)

שנ"ע – פסק כגמרא וכתרוץ הראשון, ולכן אדם גדול ששמו ידוע וזרעו מפורסם אחריו, מותר לשאת נשים בכמה מדינות.

בית שמואל – הרי"ף והרא"ש לא הביאו את ההלכה שבאדם גדול מותר, כי הם סוברים שהתרוץ השני עיקר ורק יחדו אותן ולא נשאו אותן.

פת"ש – מדובר דוקא כשנושא אשה על אשתו שלא ישא במדינה אחרת, אבל אם מתה או התגרשה אף שיש לו בנים ממנה מותר, כי מן הסתם מוליך את בניו הקטנים איתו ואין לחוש. ומשום מילתא דלא שכיחא לא גוזרים.

ערות השולחן – בזמנינו מצוי שהילדים נשארים עם האשה. ויש להקל מטעם אחר שמצויים אמצעי תקשורת ובודאי ידעו האחים זה על זה.